

masterclasses

Hedendaagse macht

Oude macht, nieuwe macht, zachte kracht ?

Zes plus één avondmasterclasses:

27 september, 11 & 25 oktober, 8 & 22 november, 6 december 2022 en 24 januari 2023

U kunt zich voor één of meerdere masterclasses inschrijven

De Kring Andragologie organiseert dit najaar een bijzondere reeks masterclasses - opgezet als multiperspectivische studie naar hedendaagse macht – waar we de volgende experts voor hebben uitgenodigd:

- **Wim Vrakking** De tirannie van experts
- **Klaas Mulder** Foutje moet kunnen
- **Geertje Mak** Macht & gender
- **Carolien de Monchy** Macht in de bestuurskamer
- **Diliara Valeeva** Een mondiale machtselite
- **Jeroen Oomen** Machtstructuren: zichtbaar en onzichtbaar

Plus

- **Steven de Waal** Hedendaagse macht en burgerkracht

De masterclasses zijn bedoeld voor:

- Belangstellenden die geïnteresseerd zijn in de werking van hedendaagse macht vanuit verschillende perspectieven, op diverse samenlevingsniveaus; zichtbaar en onzichtbaar. Met een spectrum lopend van o.a. dwingende/formele macht, onderdrukkende macht, zachte macht die uitsluit, onzichtbare machtstructuren tot aan burger-tegenkracht. Met als vertrekpunt dat macht op zichzelf niet vies of verwerpelijk is, maar in de samenleving een alledaags fenomeen is in de vorm van staatsmacht

- (wetten, uitvoeringregels en overheidsbeleid), beïnvloeding door belanghebbenden van het dagelijks leven, als ook in de vorm van het (collectief) leefgedrag van burgers en groeperingen.
- Praktijkprofessionals en specialisten - zoals bij kennisinstututen, beleidsmakers, consultants, adviseurs, transitieleiders - in uiteenlopende sectoren of werken aan multidisciplinaire opgaven; wetenschappers/onderzoekers en docenten in het hoger onderwijs; en andrago(lo)gen;
  - Bestuurders, managers en leidinggevendenden van (netwerk-)organisaties in de semipublieke sector (waaronder NGO's, vakbonden), alsmede van bedrijven met een maatschappelijk kompas;
  - Burgers die actief zijn in burgerinitiatieven, werken aan de opbouw van de samenleving of anderszins belangstellend zijn;
  - Politici, bestuurders en ambtenaren die op enige plek in onze 'politieke democratie' actief zijn en werken aan c.q. voor een integer overheidsbestuur.

Thema

Uitgangspunt van de reeks is de visie/stelling van de wetenschapper Moisés Naím in zijn boek 'Het einde van macht' (2015)¹. Daarin betoogt hij hoe de (vaste) macht(-structuren) van vroeger in verval zijn op alle fronten. Niet dat er geen machtsverschillen meer zijn of macht er niet toe zou doen (samenleving, bedrijfsleven, politiek & overheid, wetten & beleid etc.), maar dat de structuur van de macht en (dominante) machtsposities veel kwetsbaarder zijn geworden in het huidige tijdsgewricht. Dat geldt voor politici, hun partijen, regeringen, marktmacht, CEO's, managers, Bekende Nederlanders, media & social media, geopolitieke verhoudingen en meer. Hij stelt daarbij ook de vraag wat de risico's zijn van het ontbreken van stabiele machtsstructuren. Is politieke stagnatie niet de nevenschade van het verval van macht?

Multiperspectivisch onderzoeken & onderscheiden

Oude macht, nieuwe macht, zachte kracht?

Macht is – volgens socioloog Max Weber (1864-1920) - het vermogen van personen of groepen om andere personen, groepen of zaken tot bepaalde vormen van gedrag te brengen overeenkomstig de eigen doeleinden. Ook als die anderen het er niet mee eens zijn of niet willen. Vele auteurs hebben over het fenomeen macht geschreven: over haar menselijke oorsprong, de soorten macht, de gebieden waarin macht voortkomt en machtsbronnen.²

Er wordt weinig hardop over macht gesproken. Het is kennelijk vies of niet ethisch om in de hedendaagse samenleving het er in deze 'dwingende' betekenis over te hebben. Macht is een hard begrip en kennelijk past blote machtsuitoefening niet goed bij onze democratische samenleving. We spreken liever van (gedrags-)beïnvloeding en invloed. Machtsgebruik is zelfs een teken van zwakte, ook al is het gelegitimeerd en kan daadwerkelijke toepassing rekenen op een zeker gezag bij bevolking en publieke opinie.

---

¹ Moisés Naím is onder meer als wetenschapper verbonden aan de Carnegie Endowment for International Peace, en voormalig CEO bij de Wereldbank

² De verschillende visies op het fenomeen macht, haar oorsprong, aandrijvers en werking zijn uitgebreid beschreven door o.a. de auteurs Aristoteles (335 v.Chr.), Machiavelli (1515), Hobbes (1651), Marx (1867), Nietzsche (1885), Weber (1921), Dahl (1957), en Foucault (1975).

Is dit alleen typisch voor de Nederlandse poldercultuur? We speken ook liever over 'de politiek', de regering en de overheid, dan over de staat, staatsdwang, de verantwoordelijkheid van de staat voor veiligheid en gezondheid van haar bevolking en de fitheid van de staat zelf. Evenals niet over het geweldsmonopolie en het belastingmonopolie van de staat. In de media focussen we ons vooral op de politiek. In de politieke arena “waar wij de machtsstrijd afwikkelen” aldus Lodewijk Asscher³. In scherp contrast met dit verzachtend taalgebruik staat evenwel de brede ervaring van burgers in de samenleving dat hun (vrijheid) van keuzes en gedrag steeds verder wordt ingeperkt en gestuurd door niet alleen de staatsmacht en haar instituties, maar ook door dominante denkbeelden en gestolde verhoudingen in de samenleving. Zoals bijvoorbeeld het financieel-economisch systeem gebaseerd op groei-denken en winstmaximalisatie, of ook de machts- en kans- verschillen tussen mannen en vrouwen.

***

De reeks masterclasses wil graag een bijdrage leveren aan een
paradigmaverschuiving van macht als een (louter) verticaal fenomeen
naar macht als horizontaal fenomeen

***

De stelling van Moïses Naím dat macht als (hard structurerend) fenomeen aan z'n eind is gekomen, is tegen deze achtergrond dan ook een uitdagende visie. Want welke nieuwe machten of zachte – maar wel dwingende – (systemische) krachten zijn er dan voor in de plaats gekomen? Hoe werken die dan? En hebben burgers, groepen of belangen hier allemaal op gelijkwaardige basis toegang toe?

In deze reeks van zes masterclasses komen zes verschillende invalshoeken aan de orde op microniveau, mesoniveau en macroniveau. Elke invalshoek wordt ingeleid door een spreker die zich diepgaand in het betreffende thema heeft verdiept in eigen uitgebreide professionele praktijkuitoefening en/of (wetenschappelijk) onderzoek.

In de zevende masterclass worden de verschillende onderzoeks-inzichten in een open gedachtewisseling met de deelnemers naast elkaar gezet vanuit het perspectief van een gewone Nederlandse staatsburger en inwoner. Resultierend in een aantal voorlopige conclusies.

Tot besluit en afronding zal de Kring Andragologie voor de deelnemers van de reeks de inhoud en voorlopige conclusies van de masterclasses in een paper samenvatten.

---

³ Lodewijk Asscher is oud PvdA-politicus. Citaat uit interview: Wat bezielt Lodewijk Asscher?, Trouw 28 mei 2022

Masterclasses – Hedendaagse macht

Dinsdag 27 september (1)

De Tirannie van Experts

Dr. Willem Vrakking

Schijnoplossingen bij misstanden in de (semi-)publieke sector

Emeritus hoogleraren Willem Vrakking en Anton Cozijnsen hebben samen 'De Tirannie van Experts' geschreven, waarin zij met name de rol en *negatieve keerzijde* van experts onder de loep nemen. Daarbij sparen zij ook zich zelf niet, als gerenommeerde adviseurs, wetenschappers en auteurs van vele boeken over veranderingkunde.

In deze masterclass neemt Willem Vrakking ons mee in hun verwondering over alles wat er fout gaat in de publieke sector: toenemende werkdruk en stress, intimidatie en angst, misleiding en zelfs fraude. Die problemen komen steeds terug en een oplossing lijkt niet voorhanden.

Immers de publieke sector wordt er al jaren door beheerst. De actualiteit stroomt er van over. Zoiets gebeurt vaak in een context waarin oerdriften, als hebzucht, machtswellust en regeldrift domineren.

Maar zij kijken ook met een zekere schaamte. Wat hebben wij als experts zelf aan al die misstanden gedaan? Zagen we ze niet? Wat miste in onze veranderaanpak? Voor hun analyse zijn ze in gesprek gegaan met slachtoffers in sectoren als: onderwijs, accountancy en belastingdienst. .

De top blijft maar 'experts' inhuren om hieruit te komen, vaak vanwege hun eigen onmacht. Daardoor wordt de vervreemding alleen maar groter...

Op zoek naar antwoorden hebben zij in hun boek vier andere deskundigen' uitgenodigd hun kijk te geven op de uitspraken van slachtoffers: een evolutionair psycholoog, een filosoof, een psycholoog en een psychiater. Vanuit hun vakgebied proberen deze experts de kernproblematiek in kaart te brengen. Feit is dat we een steeds grotere kloof zien tussen systeem en mens.

En op zoek naar een utopische toekomst geven een trendwatcher en een bestuurskundige hun visie op een terugkerende malaise: voor een hoopvolle toekomst moeten we systemen doorbreken., de tirannie van experts stoppen en schetsen zij een nieuwe wenselijke werkelijkheid.

Dinsdag 11 oktober (2)

Foutje moet kunnen

Drs. Klaas Mulder

Filosoof Klaas Mulder heeft zich als auteur en spreker, adviseur en docent ontwikkeld tot een luis in de pels van de publieke sector. In Foutje Moet Kunnen gaat hij op zoek naar de patronen in de prestatiecrises in de volkshuisvesting, de wijkaanpak, het onderwijs en het welzijnsbeleid. Hij kent die sectoren van binnenuit, en had veel contact met degenen waarvoor de systemen niet werkten.

“De twee machtsmonopolies van de overheid – belastingheffing en de inzet van geweld – werden ooit gelegitimeerd als voorwaarde voor collectieve veiligheid; maar inmiddels is het overgrote deel van de overheidsuitgaven en – inspanningen gericht op individuele levensbehoeften als wonen, leren, welzijn en zorg. Dat gaat gepaard met een fors pakket aan drang- en dwangmaatregelen, die met minimaal toezicht kunnen worden ingezet door professionals op alle niveaus.

Het mandaat van publieke beslissers is niet beperkt tot de diensten die ze zelf aanbieden, maar ze kunnen ook de toegang tot alternatief aanbod versperren. Buitenschools leren – online, in de arbeidsmarkt of in de buurt – heeft geen enkele status. Vluchtelingen mogen niet kiezen voor Engels als inburgertaal. Als onderzoeker sprak hij met mensen die zeer goede redenen hadden om op een vakantiepark te wonen (‘mijn man had Alzheimer en genoot van de wandelingen over het terrein’); als docent had hij veel contacten met studenten die heel eigen ideeën over leren en werken hadden en daarmee uiteindelijk naar de psycholoog werden gestuurd. Instituties ontwikkelen zich tot een bed van Procrustes. De angst voor maatwerk wordt niet alleen gevoeld door bureaucratische controlezucht; juist in ‘waarden-gedreven’ gemeenschappen is er een neiging om gelijke kansen af te dwingen met verboden en verplichtingen.

“Nederland is een geweldig land is als je toevallig maat 42 hebt – of als je deze maat schoenen mag verkopen.”

Dinsdag 25 oktober (3)

Macht & gender

Prof. Dr. Geertje Mak

De leerstoel Politieke geschiedenis van gender in Nederland is de enige leerstoel gendergeschiedenis in Nederland. Ze brengt twee vragen met elkaar in contact. Ten eerste: Wat is politiek? En ten tweede: Wat is gender? Het gaat niet over grote politiek, vrouwenbewegingen en bijvoorbeeld vrouwelijke ministers. Juist vanuit gender is veel nagedacht over hoe we politiek moeten definiëren. Politiek is

vervolgens gedefinieerd als: *‘Hoe is machtsverschil in de samenleving georganiseerd?’*

De meest simpele situaties kunnen dan al als politiek gezien worden. Ook in microsituaties kom je namelijk machtsverschillen tegen. Dus als dat je definitie is, als je van daaruit nadenkt over politiek, is het een heel breed begrip.

Politiek gaat dan over hoe macht is georganiseerd in de samenleving langs lijnen van gender. Het breidt zich echter natuurlijk ook snel breder uit, want gender staat nooit op zichzelf. Het mengt ook altijd met andere belangrijke maatschappelijke, sociale en culturele verschillen. Religie zou hier ook een voorbeeld van kunnen zijn. Maar je kunt ook denken aan klasse, etniciteit, afkomst, leeftijd en ga maar door. De ideale mannelijkheid en vrouwelijkheid staan dus niet los van tot welke klasse of tot welke religieuze groep je behoort.

In deze masterclass neemt Geertje Mak ons mee in de hedendaagse theorieontwikkeling en het denken over ‘horizontale macht’ tussen mensen en groepen in de samenleving die door instituties, organisaties en systemen heen werken. Via o.a. mechanismen van in- en uitsluiting.

Dinsdag 8 november (4)**Macht in de bestuurskamer: vanzelfsprekend en onzichtbaar?****Dr. Carolien de Monchy**

In haar onderzoek en open gesprekken met 25 door de wol geverfde bestuurders, toezichthouders, bestuurssecretarissen en bestuursadviseurs laat Carolien de Monchy zien hoe macht in de keuken van bestuurskamers werkt, maar ook niet werkt. Het materiaal geeft een fascinerende inkijk in de leefwereld van het besturen. Verhalen over vriendjespolitiek, soms verstikkende bureaucratie, machteloosheid (of juist te veel macht) – door de bril van de dagelijkse praktijk gezien, springt de gelaagdheid en de veelkleurigheid in het bestuurlijk handelen naar voren.

“Om beleid te bepalen, middelen te verdelen, doelen te realiseren heb je altijd anderen nodig. Anderen met eigen verwachtingen van het beleid, budget of project en van de manier waarop beslissingen tot stand komen. Een ware arena voor de besluitvorming. In de loop van de tijd ontwikkelen zich patronen om met de macht om te gaan, zowel op organisatieniveau als op individueel niveau. We zijn gewend aan machtsdynamiek, we weten wel hoe het voor jou werkt in de organisatie en waar de grenzen liggen. Of niet? Kun je wellicht meer invloed uitoefenen dan je denkt? Hoe gaat dat dan in zijn werk? Het korte antwoord: jazeker, er zijn altijd andere mogelijkheden. Macht in een specifieke situatie is geen vaststaand gegeven is zoals je op de ‘automatische pilot’ aanneemt. Het is fascinerend om te onderzoeken waar je kunt kijken naar andere mogelijkheden. Het oude adagium: je weet pas wat je denkt als je het uitsprekt, blijkt ook hier te werken. Buitengewoon leerzaam en heel praktisch: je komt nieuwe mogelijkheden om te manoeuvreren op het spoor.”

Een andere belangrijke les uit het boek: de centrale plaats van een dialoog waarin dilemma's en contradicties ter sprake kunnen komen. Dat is geen gesprek over wat er zou moeten, het gaat erom te ontdekken wat er in een specifieke situatie mogelijk is. Deelnemers krijgen haar boek 'Maatschappelijk verantwoord besturen. Good Governance in de bestuurskamer' (2020) mee.

Dinsdag 22 november (5)**Een mondiale machtselite?****Dr. Diliara Valeeva**

Are people like Jeff Bezos from Amazon, Sheryl Sandberg from Facebook and Jack Ma from Alibaba part of a global power elite who make decisions about our future world? These kinds of speculations, that are often not based on empirical evidence,

began to take place in public discussion for two reasons: 'First, we observed enormous levels of wealth inequality between rich and poor during the last few decades, and second there has been a rise and success of populist leaders like Trump or Bolsonaro who presented themselves as anti-elitist, even though they were not.'

Diliara Valeeva – who recently has been promoted on this topic at the UvA in November 2021- analysed 200 million corporations and observes a rising group of business leaders who are internationally connected and can be influential at the global level. Using big data and a computational method, Valeeva looked at the situation worldwide and then zoomed in on case studies of national elite groups. She first established in which major world cities members of the transnational elite are active. “The backbone of cities of the business elite appears to be formed by European metropolises, but cities in Asia and Oceania are on the rise,” emphasizes Valeeva. “These findings show that the transnational network of business elites is characterized by the emergence of specific regional elite groups and remains highly fragmented.”

Her conclusion: “There is no one global elite yet with a strongly determined common interest. Elites are likely to represent their nation-state interests rather than a coherent global elite interest, it rather consists of various coordinating fractions.”

In this masterclass Diliara Valeeva takes us through her research, her findings and also the new questions that arise from this research about the guiding power of business.

Dinsdag 6 december (6)

Machtsstructuren: minder zichtbaar, maar wel harder!

Dr. Jeroen Oomen

Jeroen Oomen werkt bij de Urban Futures Studio, aan het Copernicus Instituut voor Duurzame Ontwikkeling van de UU. Zijn onderzoek richt zich op de ‘politiek van de toekomst’, op de machtsstrijd om de beelden en dromen die richting geven aan onze samenleving. Speciale aandacht gaat daarbij uit naar de sociale, culturele en wetenschappelijke praktijken die maatschappelijke opvattingen over de toekomst creëren. Vanuit een interdisciplinaire achtergrond die filosofie, politicologie, sociologie en de geschiedenis van wetenschap en technologie omspant, is zijn grootste interesse in hoe kennis wordt gemaakt, en wat de gevolgen zijn van bepaalde soorten kennis voor maatschappelijke organisaties, democratie en machtsstructuren.

In zijn boek “Imagining Climate Engineering: Dreaming of the Designer Climate” (Routledge, 2021) onderzoekt hij in het bijzonder laat hij zien hoe *opvattingen over de toekomst* van klimaatverandering en klimaattechnologie zich ontwikkelden door in te gaan op de manieren waarop klimaatingenieurs de respectieve fysieke, politieke en morele domeinen ervan bekijken.

Rode draad in zijn werk is de werking van huidige machtsstructuren met name door sturing van collectieve beeldvorming over mogelijke en onmogelijke toekomst. Hoe stellen sociale processen ons in staat om ons de toekomst op bepaalde manieren voor te stellen? Hoe dergelijke ingebeelde toekomst beleefd en uitgedragen? Wie heeft de macht om onze toekomstdromen te beïnvloeden?

In deze masterclass gaat Jeroen Oomen in op het idee van ideologische macht. In de moderne maatschappij lijkt macht fragmentarischer geworden, en minder hard. Maar is dat echt zo? Jeroen neemt ons mee in de actuele stand van theorievorming en (internationale) onderzoeksresultaten over macht en het daaraan verbonden wetenschappelijk discours. Hij concludeert vooralsnog: machtsstructuren zijn minder zichtbaar, maar dat maakt ze misschien juist harder!

Dinsdag 24 januari 2023 (7)

Hedendaagse macht en burgerkracht

Dr. Steven de Waal

Als publicist, wetenschapper maar ook als onafhankelijk strateeg houdt Steven de Waal zich in de volle breedte bezig met de publieke en non-profit sector, met een accent op vraagstukken van marktwerking, ondernemerschap, strategische positionering en corporate governance. In zijn boek *Burgerkracht met Burgermacht* (2015) heeft hij de decentralisaties in het sociaal domein kritisch

besproken, vanuit kritiek op de politieke mythe dat gemeenten dichterbij burgers zouden staan. Vooral het gebrek aan echte zeggenschap en ruimte voor eigen burgerinitiatief vond hij zwak. In zijn laatste boek (2018) legt hij een koppeling tussen de moderne media en de impact op de macht van burgers en dus ook op zittende machthebbers (the 'disruptive power of citizens'). Door zijn jarenlange ervaring bij het top-consultancybureau Boer & Croon en zijn eigen maatschappelijk initiatief Public SPACE (private denktank sinds 2001) heeft hij goed zicht op de macht en invloed van overheid & staat en burgers in de publieke ruimte.

In deze laatste masterclass van de reeks neemt Steven de Waal – van huis uit andragoloog – de rol van denker en gespreksleider in. Hij neemt ons mee in een open gedachtewisseling en discussie over de verschillende invalshoeken van hedendaagse macht die in deze reeks aan de orde zijn geweest. Daarbij wordt ook de oorspronkelijke invalshoek en stelling van Moisés Naím over 'het einde van macht' met elkaar onder de loep genomen. En de vraag of we inderdaad kunnen spreken van een verschuiving van macht als een 'verticaal fenomeen' naar een 'horizontaal fenomeen', waarbij het meer (dan voorheen) uitmaakt als burgers hun eigen maatschappelijke verantwoordelijkheid nemen.

Praktische zaken

Data en Plaats:

Vijf avondlezingen op vinden plaats op de Roeterseiland campus van de Universiteit van Amsterdam

Zaalnummers worden nog bekend gemaakt.

Tijd:

18.30 uur – 19.00 uur Inloop / ontvangst met koffie en thee

19.00 uur – 21.00 uur College

Prijs per masterclass 1 t/m 6:

€ 60,- reguliere prijs

€ 50,- leden Kring Andragologie en leden AUV

€ 20,- studenten

Prijs 7^e masterclass:

€ 90,- reguliere prijs

€ 75,- leden Kring Andragologie en leden AUV

€ 25,- studenten

Boekkorting studiemateriaal:

Tijdens de betreffende masterclasses zijn de volgende boeken met korting te verkrijgen:

- De Tirannie van Experts (Anton Cozijnsen & Willem Vrakking, 2022)
- Foutje moet kunnen (Klaas Mulder, 2021)
- Maatschappelijk Verantwoord Besturen (Carolien de Monchy, 2020)
- Civil Leadership as the Future of Leadership (Steven de Waal, 2018)
- Burgerkracht met Burgermacht (Steven de Waal, 2015)

Totaalprijs reeks (zes + één masterclasses):

 # zevende masterclass is gratis bij inschrijving hele reeks #

€ 360,- reguliere prijs

€ 300,- leden Kring Andragologie en leden AUV

€ 110,- studenten

Inschrijven:

U kunt zich voor één masterclass inschrijven, maar u kunt ook aan meerdere/alle masterclasses uit de reeks deelnemen.

[klik hier](#) voor aanmelden.

Wanneer u zich heeft aangemeld ontvangt u een bevestigingsmail met de factuur.

U bent pas na ontvangst van uw betaling definitief ingeschreven voor de lezing(en). Mocht u onverhoopt verhinderd zijn dan kunt u uw betaling tot 14 dagen voor de start terugontvangen. Daarna is restitutie niet mogelijk. U kunt wel een vervanger sturen.

Organisatie:

Kring Andragologie - Universiteit van Amsterdam

andragologie@uva.nl – www.alumni.uva.nl/andragologie en www.andragologie.org

www.linkedin.com/in/KringAndragologieUvA